

Şair Mövlud Teymurun yaradıcılığı ilə bağlı silsilə yazılarımızı onun uşaq şeirlərinin toplandığı kitabları haqqında qeydlərimizlə davam etdiririk.

Mövlud şairdir, kifayət qədər ədəbi-mənəvi mühiti mənimsəmiş, yetkin yaradıcılıq yolu keçmiş söz adamıdır. Onun yaradıcılığında mənəvi mühitin demək olar ki, bütün tərəfləri öz əkinini tapır. O çox maraqla müasirlərini öyrənir. Xüsusilə ədəbi mühitdə olan müasirlərinin yaradıcılıq yolunu müşahidə edir. Onların təbiətləri ilə yaradıcılıq istiqamətlərində üst-üstə düşən tərəfləri tapır. Bununla da portret, poetik əsərlər yaratmaq imkanı qazanır.

Dövrünün demək olar ki, bütün tanınmış söz-sənət adamları haqqında şeirləri var. Özü də həmin şeirlər təkcə haqqında yazdığı adamlar üçün maraqlı deyil. 7 ağac o yana hər kəsə maraqlı ola biləcək poetik düşüncələr yenə Mövlud Teymurun şairliyinə oxucuda xüsusi rəğbət oyadır.

Axı biz dedik ki, Mövlud Teymur ictimai həyatın ən müxtəlif sahələrinə nüfuz edə bilir. İnsani və anti insani tərəfləri öz əsərlərində - əlbəttə,

uşaqların həyat dərsləri olsun. Uşaqlar yaşayacaqları həyatda sənin yazdıqlarından umur götürsün, dərs götürsün. Məhz Mövlud Teymur uşaqlar üçün yazdığı şeirlərdə elə məqamlara toxunur ki, bunlar uşaqların dünyagörüşü üçün əsas olur. Uşaqların mənəvi dünyalarının zənginləşməsinə təsir göstərir. Uşaqlar onun şeirləri ilə təbiəti öyrənirlər. Təbiət məhz şeirlər vasitəsi ilə ayrı-ayrı lövhələrdə, tablolarla uşaqların yaddaşına həkk olunur.

Əlimizin altında Mövlud Teymurun iki uşaq kitabı var. Bəlkə də uşaq kitabı ifadəsi heç yerinə düşür. Çünki kitab kiabdır. Uşaq obrazlarının yazıya gətirilməsi bir məsələdir, uşaqların aləmini yazmaq daha üstün məsələdir. M.Teymur uşaqların aləmini yazıb, amma eyni zamanda elə həm də böyük üçün yazıb. Onun "Çox sevirməm anamı" adlı uşaq kitabının annotasiyası oxucu üçün kifayət qədər dolğun məlumat mənbəyidir: "Çox sevirməm anamı" istedadlı şair Mövlud Teymurun üçüncü şeirlər kitabıdır. Əvvəlki kitablarından fərqli olaraq buradakı şeirlər balaca oxucular və məktəb şagirdləri üçün nəzərdə tutulmuşdur. Əsasən vətən, torpaq haqqında olan bu şeirlər böyük və-

raqlı bir "Göyçay çayı" adlı şeiri var. Bu şeiri o, 1989-cı ildə yazıb.

Kəndimizin yanından
Bir çay axır hər zaman.
O çay Göyçay çayıdır,
Gah yağışdır, gah duman.

Yazda coşur şir kimi,
Qışda quzuya dönür.
Gurlayanda deyərsən,
Ya Arazdır, ya da Kür!

Yayda girir uşaqlar
Baliq kimi bu çaya.
Görərsən Turan, Azad
Üzüb keçib o taya!

Ceyhun, Orxan, Nəsimi,
Sübhən, Səbuhi, Hünər.
Samir, Coşqun, Sənani
Sudan çıxmaq bilməzlər!

Gündüz haray qoparıb,
Gecə yatıb dincələr.
Səhər uşaqlar yenə
Onun yanına gələr!

O qədər sadə, o qədər aydın, bir sözlə, bir dağ çayının çox təbii bir mənərəsi ilə qarşılaşırıq. Burada diqqəti cəlb edən odur ki, müəllif təkcə uşaqlara təlqin etmir ki, bu dağ çayını sevin. O həm də bilərəkdən, düşünərəkdən bu çayı Arazla, Kürle müqayisəyə çəkir. Bununla da ona özəmət bəxş edir. Amma əsas odur ki, bu çaya heyranlıqla baxan, baliq kimi bu

Qəblərə fərəh verir
Meşələrin səs-küyü.
Otları qırpa-qırpa
Bulağa enir cüyür!

Canalı dağının nə qədər məziyyətləri görünür bu şeirdə. Qışı da, yayı da, yayı da ecazkar rəssam lövhəsi kimi göz önünə gəlir. Xüsusilə payızını şair o qədər məharətlə təsvir edib ki, elə bil, Canalı dağının ətləklərindəki meşənin içi ilə yeriirik. Bu meşənin cazibədarlığında itirik. Canalı dağında təbiətin özü əslində insan üçün həyatın yaşarlığını təlqin edən duyğular aşılayır.

Mövlud Teymur təbiətlə insanı çox asanlıqla məharətlə, istedadla qovuşdura bilir. Onun uşaqlar üçün yazdığı şeirlərdə uşaqların özü az qala bağçada ötüşən bülbüllər kimi nəğməlidir. Və yaxud bağçanın nəğmə oxuyan bülbülləri elə uşaqların özüdür. "Bülbül balalar" adlı şeiri bu baxımdan diqqətimizi cəlb edir. Bu şeiri hətta üç yaşında uşağa da öyrətmək olar. Zənnimcə, belə şeirlər uşaqların nitq imkanlarını genişləndirir. Söz ehtiyatlarını zənginləşdirir. Ən başlıcası, uşaqlar rəvan danışmaq vərdisləri qazanırlar.

Bacı-qardaşdır
Orxanla Turac.
Hərdən onlara

Ondakı gözəl səsə.
-Ay Turanım, gəl onu
Burax mavi göylərə.
Bülbül həsrət qalması
Çiçəklərə, güllərə!..

Mənə elə gəlir ki, bu şeirdə insanın azadlıq arzusu, insan olanın azadlıq diləyi daha qabarıq görünür. Zənnimcə, insanlar üçün ən dəyərli olan sərvət elə azadlıqdır. Bir uşaq bir bülbülü tora salıb, tutub. Onu qəfəsə saxlamaq istəyir, gözünün qabağında görmək istəyir. Amma baba ona deyir ki, bu bülbül üçün lap qızıl qəfəs də olsa, məhbəsdir. Qoy bülbül azad olsun. Kolluqlarda, meşələrdə, güllüklərdə, bağçalarda oxusun. Onda o bülbül daha çox yaşayar, daha gözəl nəğmələr oxuyar. Və balalar da o nəğmələri eşidəndə ruhən sevinər. Könülləri qanadlanır. Ən başlıcası, həyatı, təbiəti sevir. Beləcə, M.Teymurun uşaq şeirləri həm də dərin ictimai məzmun daşıyır. Onun "Qar bərəkətdir" adlı bir kitabı var. Bu kitabdan da maraqlı şeirlərə rast gələ bilərik. Daha doğrusu, M.Teymur bu kitabda da uşaqların dünyasına səyaətini davam etdirir. "Reyhan" şeirini oxuyuruq. Şeirin məğzi bağçadakı bitkinin əsrarəngiz təbiətini göstərir. Bu şeiri oxuyan hər hansı bir uşaq bağçaya qaçıb reyhan tapmaq istəyər. lap elə hər gün reyhanı

Uşaqlara həyat dərsləri

Mövlud Teymurun uşaqlar üçün kitabları

poetik yaradıcılığında ümumiləşdirə bilir və əslində sənətə çevirə bilir.

Mövlud Teymurun kifayət qədər yetkin yaradıcılıq yolu var. O, böyüyün də, kiçiyin də, ağın da, qaranın da mahiyyətinə nüfuz edə bilir və bunu özünə-xas bir tərzdə cəmiyyətin mənəvi kriteriyalarına, ölçülərinə uyğun yazıya gətirə bilir. Demək, Mövlud üçün müharibə iştirakçılarından, Qarabağ mövzusunda, siravi zəhmət adamlarından, söz-sənət sakinlərindən yazmaq sadəcə onun peşə vərdişi deyil. İlham pərisinin tələbi olaraq görünür. Bütün hallarda Mövlud Teymur şair olaraq özünü ifadə imkanını reallaşıdır bilir. Axı biz əvvəllər də demişik. Onun yaradıcılığında kənd mövzusu da var, təbii bir hisslə təsvir olunan təbiət mənzərələri də var. Xüsusilə Azərbaycan təbiətinin gözəlliklərini o, son dərəcə səmimiyyətlə qələmə ala bilir. Adı-cə iki daşın arasından sızan bulaq da onun üçün mövzudur. Suyun axıb bataqlıq yaratması da onun üçün mövzudur. Vaxtıdan əvvəl açmış bir çiçəyin şaxta vürməsi Mövlud üçün ağır duyğular yaradır. O, bunu asanlıqla yaddaşına qəbul edib düşüncəsinin arxivinə göndərə bilər. Mütləq ona münasibət bildirməli olur.

Elə buradaca deməliyik ki, Mövlud Teymur üçün ən maraqlı mövzulardan biri də uşaqlar üçün yazmaq, daha doğrusu, uşaqların həyatını poeziyaya gətirməkdir.

Aydın məsələdir ki, uşaqlar üçün yazmaq sadələşmələr üçün asan görünə bilər. Uşaqlar üçün yazmaq həmişə çətin olub. Çünki uşaqların mənəvi mühitini dərk etmək bir məsələdir, onu uşaqların başa düşəcəyi tərzdə yazıya gətirmək tamamilə başqa məsələdir. Gərək uşaqlar üçün elə yazasan ki, yazdıqların

tənimizi uşaqlara daha da sevdirmək məqsədi güdür. Bu şeirlərin əksəriyyəti vaxtilə sovet dövrü mətbuatında, "Gənclik" nəşriyyatının o vaxt uşaqlar üçün çapdan buraxdığı "Mənim bağım, baharım", "Vətən nəğməsi" almanaxlarında çap olunmuşdur". Əlbəttə, burada uşağın dili ilə "Çox sevirməm anamı" təəssüratı kitabın adında yer alır. Hansı uşaqdır ki, anasını çox istəməyə? Əlbəttə, ana uşağıni sevir.

Mənə elə gəlir ki, bu kitabda ən böyük uşaq elə Mövlud Teymurun özüdür. Və onun anası da Azərbaycan mənəvi mühitidir. Azərbaycanın təbiəti, tarixi taleyi, Azərbaycanın özüdür. Bu mənada M.Teymur uşaq anasını necə çox sevir, o da Azərbaycanın özünü necə çox sevdini etiraf edir. Kitabda maraqlı şeirlər çoxdur.

Axı əvvəl də qeyd etdik ki, uşaqlar üçün yazılan şeirlərdə uşaqlar görərkən həm təbiəti öyrənsinlər, həm də həyatı öyrənsinlər. Çox güman ki, bir çox uşaqların yaddaşına ədəbiyyatdan gələn səs daha əbədi olaraq qalır. M.Teymurun da çox ma-

çaya baş vuran uşaqları yazısının - əlbəttə, poetik düşüncəsinin mərkəzinə gətirir. Kim bilir, hardadır həmin uşaqlar? Turan, Azad, Ceyhun, Orxan, Nəsimi, Sübhən, Səbuhi, Hünər, Samir, Coşqun, Sənən... Bəlkə bu uşaqlar Qarabağ savaşına qatılıblar. Bəlkə həyatın hansısa gözəlməzlilikləri qarşılaşıblar, tale onlara nələri qismət edib? Bəlkə indi hər biri böyük bir ailənin başçısıdır. Bəlkə nəvə sahibləridirlər. Bir sözlə, biz bu uşaqların təbiət fonundakı görünüşlərindən belə bir nəticə çıxarıyıq ki, onlar Azərbaycan dünyasını sevən uşaqlardırlar. Yəqin ki, elə vətən üçün də layiqli övladlardır.

Mövlud Teymurun uşaqlar üçün yazdığı çox gözəl bir şeiri də var. Bu şeiri o "Canalı dağ" adlandırır. Çox güman ki, bu ad mifik, tarixi yaddaşdan gəlir. Azərbaycan nağıllarında "Cantikin nağılı" var. Bir sözlə, "can" ifadəsi Azərbaycanın mənəvi mühitində təsadüfi ola bilməz. Ucalığı ilə, qüdrəti ilə baxanı heyrətə gətirən dağın mənəvi baxımından canalılığı da qəbul ediləndir. Mövlud Teymur 1981-ci ildə bu şeiri qələmə alıb. Və sözün həqiqi mənasında Canalı dağına bir poetik heykəl qoyub.

İsmayılıda dağ var
Uca Canalı dağı.
Qışda qarı bol olar,
Yayda sərin bulağı!

Canalının meşəsi
Baharda gözəl olur!
Payızda vələs, palıd,
Tökülüb xəzəl olur!

Əskik olmur meşədən
Gül-çiçəyin qoxusu.
Qışda bir anlıq olur
Dovşanların yuxusu!

Qoşulur Gültac.
Bircə gözəllər
Bağcanı, bağı.
Seyrə çıxırlar
Aranı, dağı.
Yorulmaq bilmir
Bu gül balalar!
Çiçək həvəsli
Bülbül balalar!

Göründüyü kimi, müəllif uşaqların adı ilə təbiət obrazlarını maraqla uzlaşdırır. Uşaq həm şeirdə özünü görür, həm də təbiətin obrazını görür. Bu tipli şeirlərin bir üstün cəhəti də budur ki, hərəkətə, xüsusilə düşüncəyə həvəs yaradır. Uşaqlar məmnuniyyətlə şeirin misrələrini təkar edə-edə bu şeirlərdəki mahiyyəti təbiətdə də axtarırlar. Bütün bunlar onu göstərir ki, Mövlud Teymur demək olar ki, bir müəllim psixolojisi ilə uşaqları dəqiq müşahidə edir. Uşaqları görə bilir, onların dünyasına nüfuz edir. Və, əlbəttə, sevgi ilə nüfuz edir. İstəklə nüfuz edir.

Mövludun yaradıcılığında üstün cəhətlərdən biri də budur ki, o yaratdığı obrazlarda insan düşüncəsinin dərinliklərində olan mahiyyəti üzə çıxara bilir. O çox asanlıqla ifadə edir ki, uşaq təbiətlə necə, haradan, hansı tərəfdən qovuşa bilir.

M.Teymurun "Baba və nəvə" adlı çox maraqlı bir şeiri var. Mənə elə gəlir ki, bu şeir təkcə nə babalar, nə də nəvələr üçün yazılmayıb. Bu şeir bütün cəmiyyət üçün yazılıb, insanlar üçün yazılıb. Bu şeirdəki mahiyyəti qavramaq əslində həyatın çox örtülü sirlərini vaqif olmaq deməkdir. Ən yaxşısı, həmin şeiri oxucunun özünün ixtiyarına buraxmaqdır.

-Babacan, bax, bu quşu
Salacağam qəfəsə.
Oxusun, qulaq asağ

görən, hətta onu dadlı bir nemət kimi yeyənin özü belə təzədən reyhanı görmək üçün yolunu bağçaya salar.

Hər güldən çox sevirməm
Özüm reyhan gülünü.
Bağçalarda axtarar
Gözüm reyhan gülünü.
Harda görsəm istərəm
Özüm reyhan gülünü.
Sinəmə düzüm-düzüm
Düzüm reyhan gülünü!

Bir sözlə, bir çiçəyin ətri, cazibəsi, bir bitkinin ecazkar görkəmi, reyhanın təbiəti bizə həm də təbiəti sevdirdir.

"Qar bərəkətdir" kitabında Mövlud Teymurun uşaqlar üçün yazdığı bir inci də var, bu poetik incidir. "Analar bir qaladır" adlanır. Bu şeiri Mövlud Teymur 1984-cü ildə yazıb. İndi həmin şeiri təzədən oxumaq yox, təzədən övladlarımıza öyrətmək vacibdir.

Ana anasız deyil,
Anası var ananın,
Onun da öz ələmi,
Dünyası var, inanım!

Bala "ana" deyən tək,
Ana da "anam" deyir.
Öz əziz övladına
O da "öz balam" deyir.

Bax beləcə ana da
Anasına baladır.
Balalar bir tərpsə,
Analar bir qaladır!

Bu şeirin məntiqi, poetik yekunundan çıxan nəticəyə güvənərək belə bir fikri də əsaslı saymaq olar. Şairlər də, şairlərin sözü də təkcə uşaqlar üçün yox, ərlə bütövlükdə cəmiyyət üçün bir qaladır. Onların mənəvi dünyalarını qoruyan bir qala.